

Să plângă nu putea – i se strânsese inima, era uscată, și buzele i se uscaseră, și gura. Măinile îi tresăreau, simțea cum îi trec fiori prin pielea de pe spate.

Seara veniră jandarmii. Îi întâmpină fără să se mire și fără frică. Au intrat cu larmă, și erau cumva veseli și mulțumiți. Ofițerul cu față galbenă zise dezgolindu-și dinții:

— Ei, ce mai faci? Ne întâlnim a treia oară, îm?

Ea tăcea, trecându-și limba uscată peste buze. Ofițerul vorbi mult, povățuitor; ea simți că-i plăcea să vorbească. Dar cuvintele lui nu ajungeau la ea, nu o stânjeneau. Doar când el spuse: „Tu însăți, maică, ești vinovată că n-ai știut să sădești în fiul tău respect față de Dumnezeu și de țar...“, ea, stând lângă ușă, spuse cu voce surdă, fără să se uite la el:

— Copiii ne sunt nouă judecători. Și o să ne osândească pe bună dreptate fiindcă nu suntem alături de ei pe drumul ăsta.

— Ce? strigă ofițerul. Vorbește mai tare!

— Am spus: judecători ne sunt copiii! repetă ea suspinând.

Atunci el începu să spună repede și furios ceva, dar vorbele lui se învârteau prin jurul mamei, nu o atingeau.

Înțelegea doar că e acolo Maria Korsunova. Stătea alături de ea, dar fără să o privească, și când ofițerul îi adresa o întrebare, ea îi făcea degrabă o plecăciune adâncă și răspundea întruna la fel:

— Nu știu, înălțimea voastră! Io îs femeie fără carte, vând la târg, nu știu nimic, că-s proastă...

— Bine, taci! ordonă ofițerul, și mustața îi fremăta.

Ea mai trase o plecăciune și, făcând pe furis un „ciuciu“, îi șopti mamei:

— Na!

I se porunci să o percheziționeze pe Vlasova. Maria prinse să clipească repede, să holbeze ochii la ofițer și zise speriată:

— Înălțimea voastră, nu mă pricep io la asta!

El bătu din picior și începu să strige la ea. Maria lăsă ochii în jos și o rugă pe mamă încet:

— Ce să facem, descheie-te, Pelagheia Nilovna...

Pipăind și scotocindu-i rochia, roșie la față de rușine, șopti:

— Aoleu, ce câini!

— Ce tot spui acolo? strigă oțărât ofițerul uitându-se spre ungherul cu percheziția.

— Treburi femeiești, înălțimea voastră! bâigui Maria speriată.

Când ofițerul îi porunci mamei să semneze procesul-verbal, ea, cu o mână nedeprinsă, scrise pe hârtie cu niște litere de tipar care luceau din gros pe hârtie: „Văduva de om muncitor Pelagheia Vlasova“.

— Ce-ai scris acolo? Ce-i asta? strigă ofițerul strâmbându-se scârbit, apoi, făcând o grimasă, spuse: Sălbatici...

Au plecat. Mama rămase la fereastră, cu mâinile împreunate pe piept și, fără să clipească, fără să vadă ceva, stătu multă vreme cu privirea ațintită în gol, cu sprâncenele mult ridicate, cu buzele strânse și încleștându-și fălcile atât de tare, că începură să o doară dinții. Gazul din lampă arse, și flacăra pâlpâia gata să se stingă. Suflă în ea și rămase în întuneric. Un nor de tristețe goală, întunecată îi umplu pieptul îngreunându-i bătăile inimii. Rămase mult așa, în picioare, până nu o mai ținură nici ele, nici

ochii. O auzi pe Maria oprindu-se sub fereastră și strigând cu vocea ei abțiguită:

— Pelagheia, dormi? Dormi, că tare mai suferi, biata de tine!

Mama se culcă fără să se dezbrace și, repede, ca și cum ar fi căzut într-o bulboană, se cufundă într-un somn greu.

Visă movila galbenă de nisip de după mlaștină, de pe drumul către oraș. Pe marginea ei, deasupra râpei care coboară spre gropile de unde se ia nisip, stătea în picioare Pavel, și glasul lui Andrei răsuna cântând molcom:

Ridică-te, scoală, popor muncitor...

Ea mergea pe drum pe lângă movilă și, cu mâna streășină la ochi, se uita la fiul ei. Silueta lui se desena clar, decupându-se pe fondul cerului albastru. Îi era rușine să se apropie de el, fiindcă era grea. Și avea și în brațe un prunc. Trecu mai departe. Pe un câmp se jucau niște copii cu o minge, erau mulți, și mingea era roșie. Copilașul din brațele ei se întinse spre minge și începu să plângă tare. Ea îi dădu să sugă și se întoarse, dar pe movilă stăteau acum soldați cu baionetele îndreptate spre ea. Ea o luă repede la fugă spre biserica din mijlocul câmpului, o biserică ușoară, albă, făcută parcă din nori și înaltă de nu se mai termina. Acolo îngropau pe cineva, coșciugul era mare, negru, acoperit bine cu capacul. Iar preotul și diaconul umblau prin biserică în odăjdii albe și cântau: Hristos a înviat din morți... Diaconul cădelnița, se înclina în fața ei și zâmbea, avea părul roșu strălucitor și fața veselă, ca a lui Samoilov. De sus, din cupolă, cădeau, late, ca niște ștergare, raze de soare. În amândouă stranele cântau

copii: Hristos a înviat din morți... Luați-i! strigă deodată preotul oprindu-se în mijlocul bisericii. Odăjdiile dispăruseră de pe el și pe față îi apăruseră niște mustăți sure, severe. Toți o luară la fugă, fugi și diaconul aruncând cât colo cădelnița și apucându-se cu mâinile de cap ca hoholul. Mama scăpă copilașul pe jos, sub picioarele oamenilor, și ei fugiră pe-alături, uitându-se cu spaimă înapoi la trupușorul gol, dar ea căzu în genunchi și le strigă: Nu lăsați aici copilul! Luați-l! Hristos a înviat din morți... cânta hoholul ținând mâinile la spate și zâmbind. Ea se aplecă, ridică de pe jos copilul și îl puse într-un car cu scânduri pe lângă care mergea încet Nikolai și spunea prăpădindu-se de râs: Mi-au dat o muncă grea... Pe stradă era murdar, din ferestrele caselor se aplecau în afară oameni și fluierau, strigau, dădeau din mâini. Ziua era senină, soarele ardea strălucitor, dar nu erau nicăieri umbre. Cântă, nană! zise hoholul. Așa-i viața! Și cânta acoperind toate zgomotele cu vocea lui. Mama mergea în urma lui; deodată se dădu înapoi și zbură cu repeziciune într-un hău fără fund, și hăul acela o întâmpină cu un urlet înspăimântător...

Se trezi cuprinsă de un tremur. Parcă îi apucase inima o mână grea, zgrunțuroasă și, jucându-se cu răutate, i-o strângea încet. Suna stăruiitor chemarea la lucru, socoti că trebuia să fie de-acum a doua. Prin odaie erau aruncate claie peste grămadă cărți, haine – toate luate de la locul lor, răvășite; podeaua era numai urme de picioare murdare.

Se sculă și, fără să se spele, fără să-și facă rugăciunea, începu să strângă prin odaie. În bucătărie îi căzură ochii pe bățul cu bucata de pânză roșie; îl luă în mână cu dușmănie și

dădu să-l vâre după sobă, dar oftă și desprinse de pe el ce mai rămăsese din steag, împături cu grijă peticul roșu și îl ascunse în buzunar, iar bățul îl rupse pe genunchi și îl aruncă în sobă. Apoi spălă geamurile și podeaua cu apă rece, puse samovarul și se îmbracă. Se așeză la fereastră în bucătărie și iar îi veni în minte întrebarea „Iar acum ce să fac?“.

Aducându-și aminte că încă nu-și făcuse rugăciunea, se duse la icoane, stătu câteva clipe și se așeză iar – în inima ei era gol.

Era ciudat de liniște, de parcă oamenii care strigaseră atât de mult ieri, în stradă, azi se ascuseseră în case și se gândeau în tăcere la ziua aceea neobișnuită.

Brusc îi veni în minte o imagine pe care o văzuse odată pe vremea când era tânără. În bătrânul parc al domnilor Zausailov era un heleșteu mare plin cu nuferi. Într-o zi cenușie de toamnă, mergând pe lângă heleșteu, văzuse în mijlocul lui o barcă. Heleșteul era întunecat, liniștit, și barca părea lipită de apa neagră cu decorul ei trist de frunze galbene. O tristețe adâncă, o durere ascunsă venea dinspre barca aceea fără vâsle și fără vâslaș, singură și nemișcată pe apa mată, printre frunzele moarte. Stătuse mult atunci pe malul heleșteului, gândindu-se: cine împinsese oare barca de la mal, de ce? Chiar în seara aceea s-a aflat că se încecase acolo nevasta intendentului Zausailovilor, o femeie mărunțică, cu părul negru veșnic ciufulit și cu un mers iute.

Mama își trecu o mână peste față, iar gândul îi zbură înfrigurat la cele trăite cu o zi înainte. Coplesită, rămase mult timp cu ochii pironiți pe ceașca cu ceaiul care se răcise, și în sufletul ei se născu dorința fierbinte de a avea în față

ei un om deștept, un om simplu, pe care să-l întrebe de toate.

Și, parcă răspunzând dorinței ei, după amiază se ivi Nikolai Ivanovici. Numai că, văzându-l, o cuprinsese deodată îngrijorarea și, fără să-i răspundă la salut, spuse încet:

— Vai de mine, tătucă, nu trebuia să mai vii! E periculos! O să pună mâna pe dumneata dacă or vedea...

El îi strânse mâna cu putere, își îndreptă ochelarii și, aplecându-și capul spre ea, îi spuse vorbind repede:

— Să vezi, eu m-am înțeles cu Pavel și cu Andrei că, dacă îi arestează, chiar a doua zi să te mut în oraș! zise el blând și cu îngrijorare în glas. Ți-au făcut perchezitie?

— Au făcut. Au scotocit, au pipăit. N-au nici rușine, nici conștiință oamenii ăștia! răbufni ea.

— La ce le trebuie lor rușine? zise Nikolai ridicând din umeri, și începu să-i explice de ce era nevoie ca ea să stea în oraș.

Ea asculta vocea prietenoasă și grijulie, se uita la el cu o umbră de zâmbet, nu înțelegea motivele pe care i le spunea el și o mira simțământul de încredere afectuoasă pe care îl avea față de omul acela.

— Dacă așa a vrut Pașa, și nu vă stingheresc..., zise ea.

El îi tăie vorba:

— Asta să nu te îngrijoreze. Eu stau singur, doar soră-mea mai dă pe la mine, dar rar.

— N-o să mănânc pâinea degeaba, se gândi ea cu voce tare.

— Dacă vrei, treabă se găsește! zise Nikolai.

Pentru ea, treaba nu avea alt înțeles decât ceea ce făceau fiul ei și Andrei împreună cu